УДК 78.08:[78.071.1:929Козаренко]“19“(477) https://doi.org/10.31652/3041-1009-2023(1)-09

Творчість Олександра Козаренка в контексті постмодернізму

Анна Новосадова та Наталія Задачина

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

Статтю присвячено висвітленню особливостей утілення постмодерних рис у музичному просторі України кінця XX-початку XXI століть. Визначений період охарактеризовано відмовою від загальноприйнятих законів музичного мистецтва на користь індивідуалізації композиторської творчості. Синтез стилів, жанрів, технік стає постмодерною поетикою та новою культурною традицією. Серед відомих вітчизняних митців періоду кінця XX-початку XXI століть чільне місце належить постаті О. Козаренка. Актуальність дослідження пов’язана з конструктивними змінами мистецтва, динамічністю музичної сфери, самобутньою композиторською творчістю, що потребують мистецтвознавчого аналізу.

Метою статті є визначення характерних особливостей постмодернізму та їх втілення у творчості О. Козаренка. Питання особливостей творчого методу О. Козаренка неодноразово ставало об’єктом досліджень таких вітчизняних музикознавців, як О. Коменди, Н. Швець-Савицької, С. Павлишин, Ю. Чекана та інших. Однак аналіз творчого почерку композитора в контексті постмодернізму, на нашу думку, потребує більш ґрунтовного вивчення. У творах О. Козаренка спостерігаємо самобутній синтез естетики постмодерну та національної лексики, жанрово-стильовий синтез, пошук нових інтонаційних барв, оркестрових поєднань, використання прийомів алюзії, алеаторики, сонорики. Ці та інші риси, що розкриваються в інструментальних, симфонічних, духовних творах автора, є свідченням постмодерної особистості. Розглянувши особливості музичної мови О. Козаренка на прикладі композицій «П’ять весільних ладкань з Покуття», «Сім струн», «П’єро мертвопетлює», можемо зробити висновок про постмодерний почерк композитора, що є характерним як для цих творів, так і для інших доробків О. Козаренка. Перспективою подальших досліджень, на нашу думку є аналіз традиційних та новаторських композиційних рішень духовної музики О. Козаренка.

Ключові слова: Олександр Козаренко, постмодернізм, українські композитори XX століття

© 2023 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 78.08:[78.071.1:929Козаренко]“19“(477) https://doi.org/10.31652/3041-1009-2023(1)-09

Olexandr Kozarenko's creativity in the context of postmodernism

Anna Novosadova and Nataliia Zadachyna

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article is devoted to the issue of the peculiarities of the embodiment of postmodern features in the musical space of Ukraine in the late twentieth and early twenty-first centuries. This period is characterized by the rejection of the generally accepted laws of musical art in favor of individualization of composers' creativity. The synthesis of styles, genres, and techniques becomes postmodern poetics and a new cultural tradition. Among the well-known national artists of the late twentieth and early twenty-first centuries, a prominent place belongs to the figure of O. Kozarenko. The relevance of the study is related to constructive changes in art, the dynamism of the musical sphere, and the original composer's creativity, which require art historical analysis. The purpose of the article is to determine the characteristic features of postmodernism and their embodiment in the works of O. Kozarenko. The question of the peculiarities of O. Kozarenko's creative method has repeatedly been the subject of research by such national musicologists as O. Komenda, N. Shvets-Savytska, S. Pavlyshyn, Y. Chekan and others. However, in our opinion, the analysis of the composer's creative style in the context of postmodernism requires a more thorough study. In O. Kozarenko's works, we can observe an original synthesis of postmodern aesthetics and national language, genre and style synthesis, search for new intonation colours, orchestral combinations, use of allusion, aleatorics, and sonority. These and other features that are revealed in the author's instrumental, symphonic, and spiritual works are evidence of a postmodern personality. Having examined the peculiarities of O. Kozarenko's musical language on the example of the compositions «Five Wedding Ladkani from Pokuttya» «Concerto Rutheno», «Pierrot is Dead», we can conclude that the author's postmodern style is characteristic of both these works and other works by O. Kozarenko. The prospect of further research, in our opinion, is the analysis of traditional and innovative compositional solutions of O. Kozarenko's sacred music.

Keywords: Oleksandr Kozarenko, postmodernism, Ukrainian composers of the 20th century

Постановка наукової проблеми. 80-90-ті роки XX століття ознаменувались пришвидшенням темпів глобалізації та розвитку людства, переходом до нового сприйняття дійсності. Упродовж перших десятиліть XXI століття ці процеси лише прискорились. Очевидно, що така стрімка зміна принесла нові правила життєвої парадигми. Частіше за все щодо цієї епохи використовують терміни «епоха постмодерну», «постсучасність», «нова реальність» тощо. Така розмаїтість формулювань пояснюється змінами в усіх сферах життя та вагомим упливом на різні суспільні, наукові та культурні галузі, а також на мистецтво. Музика, як один із основних відображальних елементів суспільної думки, також увібрала ідеї нової епохи та якісно втілила їх за допомогою нових засобів та прийомів. Відомий український композитор О. Козаренко, як представник течії постмодернізму у вітчизняній академічній музиці, також послуговується елементами, притаманними цьому напряму. Він тяжіє до жанрово-стильових міксів, пошуку нових інтонаційних барв, оркестрових поєднань. Часто автор звертається до різних прийомів, таких як алюзії, алеаторики, сонорики. Ці та інші риси зустрічаємо в симфонічних, камерно-інструментальних, духовних творах О. Козаренка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія постмодернізму є однією з найдосліджуваніших тем сучасної наукової думки. Її вивчення здійснили І. Бондарь [1], В. Вовкун [2], Т. Гребенюк [3], В. Лук’янець та В. Ратніков [10], О. Пахльовська [12], Н. Шерстюк [15]. Особливості музичної мови композиторів-постмодерністів розглядали О. Козаренко [6], Ю. Грібінєнко [4]. Особистість О. Козаренка неодноразово ставала основою досліджень вітчизняних музикознавців: О. Лань [9], С. Павлишин [11], Ю. Чекан [13],

© 2023 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

С. Іванова [5], Н. Швець-Савицька [14] та інших. Кандидатка мистецтвознавства О. Коменда [7; 8] присвятила аналізу полідіяльної творчості композитора більше 10 статей, монографії тощо. Баланс сучасних композиторських технік, словника вітчизняної та світової музичної літератури, застосування прийому алюзій свідчить про визначення О. Козаренка як постмодерніста. Однак це питання в музикознавчій літературі, на нашу думку, є малодослідженим.

Метою статті є визначення характерних особливостей постмодернізму та їхнє втілення у творчості Олександра Козаренка.

Виклад основного матеріалу. Сучасне бачення постмодернізму як культурно-мистецького напряму визначається через симбіоз різних типів художнього мислення: високого, елітарного, недоступного та простого, зрозумілого, доступного пересічному слухачу. Постмодерні форми мистецтва часто називають реакційною відповіддю на епоху модернізму [1]. Постмодернізм одночасно розглядається як особливий тип світобачення, який заснований на відмові від попередньо затверджених правил. Другий концепт передбачає розуміння постмодернізму як напряму культури, що знайшов відображення у мистецтві, літературі. Він став відображенням переломного моменту, що передбачав зміщення елементів елітарної та масової культур [12]. У дослідженнях вітчизняних науковців ця тема постає особливо значущою у контексті прогнозування тенденцій розвитку українського суспільства щодо концепцій глобальних соціокультурних змін [15].

Митці, які творять з ідеями постмодерну, часто хочуть спростувати, дискредитувати матеріалізм і конформізм, які характерні для сучасної епохи. У своїй дисертації «Українська національна музична мова: генеза та сучасні тенденції розвитку» О. Козаренко досліджує специфічний комплекс українського постмодернізму, зазначаючи його особливий шлях розвитку, відокремлений у хронологічній та культурній площині від західних течій. Автор зауважує, що такі умови становлення дали можливість утворити унікальні визначальні риси українського постмодернізму (посилене звернення до традицій, утворення «нової фольклорної хвилі» тощо) [6].

Серед основних рис музичного мистецтва епохи постмодернізму науковці визначають:

1) Еклектичність, полістилістичність, інтертекстуальність;
2) Посилання на відомі патерни, цитування;
3) Відмова від канонів, переосмислення вже відомих основ;
4) Нові композиторські техніки: алеаторика, сонорика, сонористика, пуантилізм [3, 10].

Звернення до попередніх культурних надбань демонструє важливий аспект організації музичної свідомості – інтертекстуальність. Через інформаційну перенасиченість на зламі XX та XXI століть, втілення нових теорій гіпертексту та музичної полістилістики постає особливо актуальним та вказує на відмінності між тим, що є основним змістом і його подальшою інтерпретацією [4].

Примітно, що саме тоді все більшої популярності набувають нові музичні техніки. Зокрема, алеаторика, що дозволяє надати більше свободи виконавцю, втілюється різними методами: жеребкуванням, визначеними числовими комбінаціями тощо. Роль композитора полягає в «організації» звукового номеру, який лише визначає правила, але не може вплинути на хід подій.

Ще однією рисою, яка притаманна музиці постмодернізму, є принцип сонористики, тобто використання виразних звукових елементів. До них належать як динамічно-гармонічні комплекси, наприклад, шуми, різновисотні тембри, кластери, також інструментальні звукові ефекти, такі, як гра на педалях, струнах, інших незадіяних у традиційній грі частинах.

У руслі постмодерну авторське прочитання присутнє у творчості О. Козаренка, як одного з найбільш знаних вітчизняних композиторів кінця XX – початку XXI століття. Н. Швець-Савицька акцентує, що визначені семантичні сенси в композиторській діяльності О. Козаренка, як «контрастний прийом у примірянні стильових масок, органічно вписуються в ситуацію сучасного постмодерну» [14, с. 362]. С. Павлишин також зазначає особливе звучання голосу митця, зауважуючи його полістилістичний та полідіяльний характер. Дослідниця знаходить виявлення інтонаційно-чуттєвого душевного романтизму композитора, який містить в собі традиції і західноєвропейських, й українських систем, його поглиблене ліричне відчуття. Через аудіальну форму О. Козаренко подає ретроспективу минулого, наділяючи музичну канву особливою емоційною значимістю. «Майже в усіх творах композитора проступає погляд ніби крізь серпанок, завуальований, із недомовленням» [11, с. 3]. «Панорама творчості О. Козаренка досить різномані-

© 2023 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

тна: симфонії, інструментальні твори, хорова та вокальна музика. У них автор неофольклорні інтонації та бароково-джазові мотиви, синтезує елементи академічної музики та сучасних течій» [16, с. 61].

Як зазначає Ю. Чекан, генеральні риси творчості О. Козаренка вказують на його явно романтичну натуру. Дослідник уважає, що через емоційне трагічне відчуття світу, інтерес до внутрішнього «я», етнохарактерні прояви відображається вплив старої школи на композиторський виклад музичного полотна. Однак О. Козаренко вправно застосовує всі надбання 20 століття: авангардні прийоми алеаторики та сонористики, поєднання культурно-стильових рис – романтичних, фольклорних, модерних. «Така дистанційованість від моделі додає музиці Олександра Козаренка ще одного смислового обертону – іронічного відсторонення. А це вже – риса тільки нашого часу» [13, с. 15].

Подібне звернення до форм та змістів минулої доби проявляється в універсальності митця. Його троїста суб'єктність як композитора, виконавця та музикознавця зумовлює особливий симбіоз на межі 3 видів діяльності. Основні художні пріоритети О. Козаренка – музики епохи бароко, романтизму, творчість таких українських композиторів, як М. Лисенко, Л. Ревуцький, А. Кос-Анатольський, М. Скорик, В. Сильвестров [9]. Сам композитор визнає вплив зовнішніх факторів на власну творчість, але не через наслідування чужого прикладу, а як можливість пошуку нового сенсу в уже знайомих звучаннях. О. Козаренко філігранно інкорпорує традиції національного музично-семіотичного розвитку через акцентування на знаках, цифрах, символах тощо [5].

Зважаючи на вищевикладені особливості музики постмодерну, проаналізуємо творчість композитора на предмет використання притаманних цьому періоду технік та прийомів. Як зазначалось, однією із основних рис даної епохи є еклектичність та полістилістичність. Особливий мікс жанрів та напрямів активно проявляється в авторському стилі О. Козаренка. Композитор може одночасно працювати над різними творами, використовуючи колишні напрацювання або ж знаходячи для них нове втілення. Міжжанровий перехід не є одномоментним, наступний етап у розвитку з'являється в попередніх, забезпечуючи певну еклектичність. Особистість О. Козаренка як полідіяльного митця – композитора, виконавця, музикознавця – лише підтверджує цей факт.

Через змішування стилів часто проступає не лише прикладний, технічний зміст, а й закодовані більш глибокі сенси. Наприклад, друга частина «Епістол» темброво вирізняється з-поміж інших. Автор використовує одразу чотири клавішних інструменти: челесту, клавесин, фортепіано та орган. Вибір кожного не є випадковим, а, навпаки, чітко усвідомлений та осмислений. Ці інструменти є втіленням різних епох, які є джерелом натхнення для О. Козаренка. Полістилістичність як прийом чітко видно у першій частині кантати для голосу й камерного оркестру «П'ять весільних ладкань з Покуття». Там народні мотиви троїстих музик яскраво поєднані з джазовими та рок-звучаннями.

О. Козаренко часто використовує текстові джерела для перетворення їх у аудіальну форму. Прикладом може слугувати вокальний цикл «Сім струн» Л. Українки. Кожен вірш визначений жанрово самою поетесою, однак, композитор збагачує їх сучасними звучаннями, інтерпретуючи текст по-новому. Наприклад, у композиції «SOL (Соловейковий спів навесні)» присутній театралізований монолог, збагачений використанням Sprechstimme. Частина «DO (До тебе, Україно, наша бездольная мати)», поєднує як елементи гімну, так і театралізованої особистої розповіді. Згадуючи про семантичні сенси, автор густо насичує ними свої композиції. Наприклад, заключний твір циклу завершується проведенням семи низхідних гамоподібних побудов, відображуючи закодований символізм семи струн та нот.

Ще однією особливістю постмодерністської музики є покликання на відомі патерни та цитування. О. Козаренко активно використовує ці прийоми в авторській манері. Музикознавиця С. Павлишин уважає, що «Чакона» композитора повинна мати присвяту Р. Вагнеру через активне посилання на німецького композитора. У п'ятій варіації «Чакони» звучить цитата – лейтмотив долі з «Перстня нібелунгів». Також тема з'являється й в одинадцятій, кульмінаційний, варіації. Там лейтмотив проводиться тричі у тромбонів.

Духовні твори, які посідають особливо значуще місце у всій творчій діяльності О. Козаренка, також є наслідком симбіозу непоєднуваних на перший погляд речей. «Українська кафолічна

© 2023 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

літургія» об'єднує традиційні звучання різних релігійних течій: православного, католицького, протестантського богослужінь, а разом з ними й риси світських інтонацій.

Щоб передати живі та знайомі слухачу звучання, композитори часто вдаються до прийому сонористики. Камерна кантата «П'єро мертвопетлює» є музичним вираженням ліричної поезії М. Семенка. Дотримуючись сенсової основи футуристичного першоджерела, О. Козаренко прагне передати звуковий фон галасливого міста через звукові ефекти: *шепіт соліста та вигуки музикантів, несподівані глісандо та трелі, сичання, шипіння*.

Висновки. Музичні композиції відомого українського композитора О. Козаренка є свідченням постмодерної сторінки у вітчизняній музиці кінця XX-початку XXI століть. Такі твори автора, як «П'ять весільних ладкань з Покуття», «Сім струн», «П'єро мертвопетлює» та інші характеризуються відмовою від усталених канонів, інтертекстуальністю, використанням прийомів алюзій, сонористики. Послуговуючись надбаннями минулих епох, поєднуючи їх з досягненнями музичного мистецтва сучасності, О. Козаренко створює самобутні зразки української музичної культури.

Перспективою подальших досліджень уважаємо аналіз духовної музики О. Козаренка, її традицій та новацій.

Список використаних джерел

1. Бондарь І. С. Категорія «Постмодернізм» у теорії та практиці мистецтва. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв № 1, 2015.
2. Вовкун В. В. Діалогічний потенціал українського авангарду. Культура і сучасність: Альманах, М-во освіти і науки України, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2009. № 1. С. 44–49.
3. Гребенюк Т. В. Художня культура українського постмодернізму (на матеріалі сучасної прози). Навчальний посібник з курсу «Культурологія». Запоріжжя, 2007. 136 с.
4. Грібінєнко Ю. О. Музична полістилістика у світлі теорії інтертекстуальності: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Одеса, 2006.
5. Іванова С. Олександр Козаренко: розмова з ювіляром: інтерв'ю. 2013. http://zbruc.eu/node/11971
6. Козаренко О. В. Українська національна музична мова: генеза та сучасні тенденції розвитку. [Докт.] 17.00.03 – музичне мистецтво. НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2001.
7. Коменда О. І. Олександр Козаренко – піаніст, композитор, музикознавець: монографія. Луцьк: Вежа, 2017. 252 с.
8. Коменда О. І. Жанрова панорама та періодизація творчої діяльності Олександра Козаренка. Бюлетень Київського національного університету культури та мистецтв. Серія «Музичне мистецтво», 2018. С. 146–152. https://doi.org/10.31866/2616-7581.2.2018.153389
9. Лань О. Олександр Козаренко: «На жаль, Львів мене не сприйняв. Можливо, я сам у цьому винен...». 2005. № 210 (4834)
10. Лук'янець В., Ратніков В. Постмодерн: переоцінка цінностей: зб. наук. праць. Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2001. 14 с.
11. Павлишин С. Композитори-лірики. Музика, 1993. № 3. С. 3–4.
12. Пахльовська О. Ситуація постмодернізму в Україні: український постмодернізм як клонування без правил. Кіно. Театр. 2001. № 6. С. 2–12
13. Чекан Ю. Музичний світ Олександра Козаренка. Музика, 1996. № 3. С. 3–15.
14. Швець-Савицька Н. У сорокаліття композитора, п'яніста і музиколога Олександра Козаренка. Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. Вип. 10. Musica humana : зб. ст. кафедри муз. україністики. Число 2. (Серія «Історія української музики». Вип. 13: дослідження). Львів, 2005. С. 360–365.
15. Шерстюк Н. В. Постмодерн як особлива ситуація в культурі. Київ, 2012. С. 5–6.
16. Mozghalova N., Novosadova A. Genre-style innovations in the oeuvre of modern Ukrainian composers. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. 2022, (4), 56-63. https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7

© 2023 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

References

1. Pavlyshyn S. Kompozytory-liryky [Composers-lyrics]. Muzyka, 1993. №3. S. 3–4 [in Ukrainian].
2. Ivanova S. Oleksandr Kozarenko: rozmova z yuviliarom: interv’iu [Oleksandr Kozarenko: conversation with the jubilee: interview]. 2013. (data zvernennia: 13. 05. 2023) [in Ukrainian]. http://zbruc.eu/node/11971
3. Lan O. Oleksandr Kozarenko: «Na zhal, Lviv mene ne spryiniav. Mozhlyvo, ya sam u tsomu vynen...» [Oleksandr Kozarenko: "Unfortunately, Lviv did not accept me. Perhaps I myself am to blame for this..."]. Vysokyi zamok, 2005. №210 (4834) [in Ukrainian].
4. Chekan Yu. Muzychnyi svit Oleksandra Kozarenka [The musical world of Oleksandr Kozarenko]. Muzyka, 1996. №3. S. 3, 15. [in Ukrainian].
5. Shvets-Savytska N. U sorokalittia kompozytora, p’ianista i muzykoloha Oleksandra Kozarenka [In the forties of the composer, pianist and musicologist Oleksandr Kozarenko]. Naukovi zbirky LDMA im. M. Lysenka. Vyp. 10. Musica humana : zb. st. kafedry muz. ukrainistyky. Chyslo 2. (Seriia «Istoriia ukrainskoi muzyky». – Vyp. 13: doslidzhennia). Lviv, 2005. C.360–365. [in Ukrainian].
6. Komenda O. I. Oleksandr Kozarenko – pianist, kompozytor, muzykoznavets : monohrafiia [Oleksandr Kozarenko – pianist, composer, musicologist: monograph]. Lutsk: Vezha, 2017. 252 s. [in Ukrainian].
7. Komenda O. I. Zhanrova panorama ta periodyzatsiia tvorchoi diialnosti Oleksandra Kozarenka [Genre panorama and periodization of Oleksandr Kozarenko's creative activity]. Biuleten Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury ta mystetstv. Seriia «Muzychne mystetstvo», 2018. S. 146-152. [in Ukrainian].
8. Vovkun V. V. Dialohichnyi potentsial ukrainskoho avanhardu [Dialogic potential of the Ukrainian avant-garde]. Kultura i suchasnist: Almanakh, M-vo osvity i nauky Ukrainy, Derzh. akad. ker. kadriv kultury i mystetstv. Kyiv, 2009. № 1. S. 44–49 [in Ukrainian].
9. Kozarenko O. V. Ukrainska natsionalna muzychna mova: heneza ta suchasni tendentsii rozvytku [Ukrainian national musical language: genesis and modern trends of development]. [Dokt.] 17.00.03 – muzychne mystetstvo. NMAU im. P. I. Chaikovskoho. Kyiv, 2001 [in Ukrainian].
10. V. Lukianets, V. Ratnikov Postmodern: pereotsinka tsinnostei [Postmodern: revaluation of values]: zb. nauk. pr. vidp. red. Vinnytsia : UNIVERSUM, 2001.14 s. [in Ukrainian].
11. Sherstiuk N.V. Postmodern yak osoblyva sytuatsiia v kulturi [Postmodernity as a special situation in culture]. Kyiv, 2012. S. 5-6 [in Ukrainian].
12. Bondar I. S. Katehoriia «Postmodernizm» u teorii ta praktytsi mystetstva [The category «Postmodernism» in the theory and practice of art]. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv № 1, 2015 [in Ukrainian].
13. Hribinienko Yu.O. Muzychna polistylistyka u svitli teorii intertekstualnosti [Musical polystylistics in the light of the theory of intertextuality] : autoref.dys. ... kand. Mystetstvoznavstva: 17.00.03. Odesa, 2006 [in Ukrainian].
14. Hrebeniuk T. V. Khudozhnia kultura ukrainskoho postmodernizmu (na materiali suchasnoi prozy) [Artistic culture of Ukrainian postmodernism (based on the material of modern prose)]. Navchalnyi posibnyk z kursu «Kulturolohiia». – Zaporizhzhia, 2007. 136 s. [in Ukrainian].
15. Pakhlovska O. Sytuatsiia postmodernizmu v Ukraini: ukrainskyi postmodernizm yak klonuvannia bez pravyl [The situation of postmodernism in Ukraine: Ukrainian postmodernism as cloning without rules]. Kino. Teatr. 2001. № 6. S. 2–12 [in Ukrainian].
16. Mozhgalova N., Novosadova A. Genre-style innovations in the oeuvre of modern Ukrainian composers. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. 2022, (4), 56-63. https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7

Про авторів

Анна Новосадова, аспірантка, викладач, e-mail: ann_martinyuk97@ukr.net
Наталія Задачина, здобувач СВО «Магістр», e-mail: nataliia.zadachyna@gmail.com

About the Authors

Anna Novosadova, postgraduate student, e-mail: ann_martinyuk97@ukr.net
Nataliia Zadachyna, Master's degree student, e-mail: nataliia.zadachyna@gmail.com

© 2023 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)